

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Илия Николов Илиев,

катедра „Биохимия и микробиология” при ПУ „Паисий Хилендарски” – Пловдив

Относно: дисертационен труд на тема „*Геномно типизиране на пробиотична микрофлора изолирана от натурални продукти*“ представен от докторант **АНИТА БОЖИДАРОВА ГЮРОВА** от катедра „ГЕНЕТИКА” към СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на образователна и научна степен „ДОКТОР” по професионално направление по област на висше образование 4. Природни науки, математика и информатика; професионално направление 4.3 Биологически науки; научна специалност по Генетика – Бактериална генетика и молекулно клониране.

Получени материали: Дисертация, автореферат, списък с публикации по дисертацията, материали е електронен вариант и дисертация и автореферати на български и английски език на хартиен вариант.

Със заповед № РД 38-107/28.02.2023г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм определен за член на научно жури за защита на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „Доктор” от докторант Анита Божидарова Гюрова на тема „*Геномно типизиране на пробиотична микрофлора изолирана от натурални продукти*“. Експерименталната работа по дисертационния труд е проведена в катедра «Генетика» към СУ „Св. Климент Охридски“.

Актуалност и значимост на темата на дисертацията

Интестиналният тракт при човека се населява от богата и динамична бактериална екосистема, наричана чревна микробиота, която играе ключова роля в хомеостазата на гостоприемника. Множество фактори могат да повлияят на този деликатен баланс, включително генетика, възраст, антибиотици, както и фактори на околната среда, особено диета, като по този начин предизвикват нарушаване на равновесието в микробиотата (дисбиоза).

Поддържането на здравния статус при съвременния човек налага използването на нови функционални компоненти, които да контролират микробиалната популация от полезни микроорганизми в гастро-интестиналния тракт и да се използват като бариера срещу навлизането на патогенни микроорганизми. Известно е, че интересът от една страна на науката към нови пробиотични щамове микроорганизми и природни БАВ с пребиотични свойства и от друга страна на индустрията за производството на функционални и здравословни храни нараства значително през последното десетилетие. Голяма част от тях са ферментирани храни с участието на млечнокисели бактерии. От друга страна фармацевтичната индустрия интензивно разработва пробиотични, пребиотични и симбиотични препарати, които да се използват за контрол на чревната микрофлора при човека, имуномодулация, намаляване холестерола в кръвта и други показатели, свързани с риска от заболявания на сътречно-съдовата и гастроинтестиналната система.

Предлаганата дисертационна работа е по актуална тематика в областта проучване на микробиома на българското зеленото сирене, което е с потенциал да включва микроорганизми с пробиотични свойства. Освен това анализът на пробиотичния потенциал на микроорганизми от пчелни продукти може да допринесе за изследване благоприятния им ефект върху човешкото здраве и здравето на пчелите. Независимо че, има различни изследвания върху щамовете млечнокисели бактерии за производство пробиотични препарати, посоката на проведените изследвания в настоящата дисертация показват едно съвременно научно мислене по проблемите на генотипирането на пробиотични щамове. Освен това много обещаващи са изследванията върху метагеномното проучване на традиционното българско зелено сирене.

Анализ на дисертационния труд

Дисертацията е оформена по стандартен за България модел, написана е на 231 стандартни машинописни страници и съдържа следните основни глави: Съдържание – 6 стр., Въведение – 3 стр., Литературен обзор – 64 стр., Цел и задачи – 2 стр., Материали и методи – 36 стр., Резултати – 40 стр., Обсъждане – 25 стр., Изводи – 2 стр., Приноси – 1 стр., Публикации, свързани с дисертацията – 1 стр., Приложение – 23 стр.; Литература – 18 стр., Литературният преглед и резултатите са удачно онагледени с 32 фигури и 17 таблици. Докторант Анита

Гюрова е използвала много голям брой литературни източници общо 452 и 6 електронни източника.

Литературният обзор е написан на 64 страници и фокусира вниманието ни върху последните научни търсения и достижения относно основните характеристики на основни родове млечно кисели бактерии (тип Firmicutes., Actinobacteria.) Представена е информация за участието на млечно киселите бактерии при ферментация на млечни и месни храни, при ферментацията на зеленчуци и при ферментацията на закваска за хляб. Продуцирането на анти-микробни метаболити (бактериоцини и пептиди) са представени обширно. Тук бих искал да отбележа, че авторката в стремежа си да представи максимално информация по проблема е включила информация, която не е конкретно по темата на дисертацията за сметка на липсваща такава относно дефинирането и класифицирането на функционалните храни и техните потенциални положителни действия върху микробиома на човека. Такава информация е необходима най-вече поради формулираната цел на изследването. Отделно бих препоръчал значително съкращаване на литературния обзор в рамките на максимум 50 страници, за да се акцентира повече на собствените изследвания и постижения. По този начин ще се спази приетото изискване по принцип за съотношениена обзор: резултати и обсъждане 1:2.

В резултат на направения литературен обзор, авторката на дисертцията ясно формулира целта на изследването - молекулярно-генетичното и геномното характеризиране на шамове микроорганизми, изолирани от функционални храни и пчелни продукти, както и изследване на микробиотата на функционалните храни и пчелните продукти с помощта на методи, основаващи се новогенерационно секвениране. Постигането на целта изисква решаването на 17 разнообразни задачи, които докторантката е формулирала спрямо основните направления на изследването.

В раздел „Материали и методи” са описани прецизно основните методи, които са прилагани при изпълнението на поставените задачи в дисертацията. Мащабността на заложения експеримент при разработването на дисертационния труд изисква прилагането на голям брой както класически, така и съвременни микробиологични, молекулчно-биологични, биохимични и биоинформатични методи, които дисертантката е усвоила. Всичко това е основание да се счита че Анита Гюрова е придобила необходимия методичен опит при извеждане на научен експеримент.

Резултатите от направените изследвания са представени детайлно в раздел „Резултати“ и допълнително коментирани в раздел „Обсъждане“. Докторантката стартира с метагеномно проучване на традиционното българско зелено сирене, произведено в с. Черни Вит. Проучването обхваща региони V3-V4 от 16S РНК гена при бактериални видове и ITS2 при гъби. Авторката установява, че преобладават микроорганизми от Firmicutes с над 50% присъствие, следвани от Actinobacteria с малко повече от 40% и на трето място са Proteobacteria с около 6%. Останалите бактериални типове са представени в незначителни количества. При допълнителните таксономични изследвания на типа Firmicutes на родово и видово ниво Гюрова е установила, че над 30% са представители на грам-положителните млечнокисели бактерии (МКБ) от родове Streptococcus, Lactobacillus и Lactococcus. Представителите на род Staphylococcus са около около 18%). По-слабо представени са МКБ от родове Leuconostoc, Weissella, Marinilactibacillus и Enterococcus. Грам-отрицателни бактерии са в незначителни количества и сред тях най-представените родове са Veillonella и Selenomonas. Авторката доказва, че българското зелено сирене има богат микробиом, който допълнително характеризира чрез изследването на неговото алфа разнообразие.

В следващия етап от изследването докторантката Анита Гюрова изследва чревния микробиом при пчели и събира колекция от 45 щамове получени, в резултат на изолиране от пчелни семейства от 15 кошера от пчелини, разположени в различни екологични ниши - гр. София, гр. Видин, с. Душанци и с. Момчиловци. Всички те се отнасят към *Enterococcus durans*. Посредством молекулярно-генетичните изследвания авторката доказва, че един и същи щам присъства в четири от шестте кошера, определен като *E. durans* и наименован EDD2.

Докторантката е проучила способността на изолирания щам *Enterococcus durans* EDD2 да продуцира бактериоцини посредством биоинформатичен анализ на геномната му последователност. С този анализ са идентифицирани два предполагаеми клъстера сходни на enterocin L50A/L50B и enterocin P. Фокусът на изследването е идентифицирането на бактериоцин-продуциращи ентерококови щамове, притежаващи потенциал да инхибират растежа на причинителя на заболяването американски гнилец, както и щамове притежаващи пробиотичен потенциал. Тринадесетте изолата демонстрират инхибиторна активност срещу *Paenibacillus larvae*.

В следващите експерименти докторантката изследва изолираните щамове за наличие на протеолитична и бактериоцинова активност, в резултат на който 90 бр. от изолатите показват бактериоцинова активност и протеолитична активност. След секвениране на гените за 16S РНК докторантката установява, че те принадлежат към: *Lactiplantibacillus plantarum*, *Enterococcus faecium*,

Enterococcus faecalis, *Pediococcus pentosaceus*, *Levilactobacillus brevis*, *Rosenbergia*, *Leuconostoc mesenteroides*, *Serratia*, *Staphylococcus equorum* и *Staphylococcus saprophyticus*. От направените изследвания става ясно, че ампликон-базираното метагеномно секвениране на проби, съдържащи комплексни микробиоти, съчетано с биоинформатичен анализ на онлайн-базирани платформи се явява удобен, ценово оправдан, надежден и бърз начин за детайлен анализ и характеризиране на ферментирани функционални храни и някои други природни продукти, притежаващи собствени микробиоми.

В резултат на проучването докторантката е формулирала 11 извода, които по принцип следват хода на изследването и решаването на задачите.

Приемам формулираните от докторантката приноси.

Най-съществени от тях са, че за първи път в България бе извършен ампликон-базиран метагеномен анализ на ферментирал млечен хранителен продукт – зелено сирене. За първи път в България са секвенирани геноми на пробиотични за пчелите щамове от р. *Enterococcus*.

Автореферат и публикации

Дисертацията, независимо от обема си, е написана на ясен и стегнат научен език. Авторефератът отговаря напълно на целите, задачите и постигнатите резултати в дисертационния труд.

Резултатите от дисертацията са публикувани в 5 научни публикации, в една от които докторантката е първи автор. Всички публикации са отпечатани в реномирани научни списания. Експерименталната работа в дисертацията е част от изпълнението на два научни проекта.

Въпроси, забележки и препоръки

Към докторатката имам следните въпроси:

1. Как бихте обяснили факта, че от една страна откривате голямо разнообразие на микрофлората в българското зелено сирене с преобладаващи млечнокисели бактерии, а от друга не са установени щамове с ясно изразени пробиотични щамове?
2. Как ще обясните факта за наличието на един и същ щам *E. durans EDD2* в 4 от шестте изследвани кошера?

Заклучение:

Оценката ми за дисертационния труд, автореферата, научните публикации и научните приноси на докторантката Анита Божидарова Гюрова е напълно положителна. Въпреки направените препоръки, бих искал да отбележа още веднаж достойнствата ѝ – на първо място една мащабна по размер изследователска работа, надхвърляща значително необходимия минимум за една дисертация, съдържаща огромно количество резултати, правилно интерпретирани и обобщени. Оригиналният характер на получените данни за микробиома на българското зелено сирене и изолираните бактериоцин-продуциращи щамове микроорганизми имат както научен, така и научно-приложен характер с потенциал за приложение при получаването на нови функционални храни.

Представената дисертация напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане. Постигнатите резултати ми дават основание да предложа да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор” на **Анита Божидарова Гюрова** по професионално направление по област на висше образование 4.Природни науки, математика и информатика; професионално направление 4.3 Биологически науки; научна специалност по Генетика – Бактериална генетика и молекулно клониране.

23.03.2023г.

Изготвил:

Пловдив

(проф. д-р Илия Илиев)